

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 324

İslâm'ın Anlaşılmasında **Sünnetin Yeri ve Değeri**

Kutlu Doğum Sempozyumu - 2001

ANKARA
2003

UYDURMA RİVAYETLERDE PEYGAMBER TASAVVURU

Doç. Dr. Bünyamin ERUL
A.Ü. İlahiyat Fakültesi

Sünnet ve hadislerin doğru anlaşılması, büyük oranda peygamber anlayışının doğruluğuna bağlıdır. Peygamber anlayışındaki herhangi bir yanlışlık veya sapma, hadis ve sünnetleri değerlendirmede de hataya yol açacaktır. Sağlam verilere dayalı, sağlıklı bir peygamber telakkisi yoksa, bunun tabii bir sonucu olarak, hadis ve sünnetleri yanlış anlamak ve yorumlamak mukadder olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'de, Rasul-i Ekrem hakkında ana hatlarıyla bilgi verildiği, aynı şekilde bizzat Hz. Peygamber'den ve sahabe-i kiramdan bu hususta yeterli sayılabilecek sahih hadisler geldiği halde, Hz. Peygamber hakkında da pek çok hadis uydurulduğu bir gerçektir. Sadece uydurma haberleri derleyen müstakil çalışmalara bakıldığında dahi, Hz. Peygamber'in hayatı ve fazileti ile ilgili birçok rivayetin kaydedildiği görülmektedir. Bu kitaplara girmeyen, veya daha sonra ortaya atılan pek çok uydurma rivayetin varlığı da göz önünde bulundurulursa, işin vahametini kavramak hiç de zor olmayacaktır. Kur'an ve sahih hadislere rağmen, –muhtemelen ilginçliği nedeniyle- bu tür uydurma haberlerin çeşitli vesilelerle halkın bilgi dağarcığına girdiği, hatta Kur'an ve sahih hadislerdeki bilgilerin bile önüne geçtiği maalesef bir başka gerçeğimizdir. Zira, öğrenme çağındaki birçok çocuk, ailesinden, okuldan, cami-deki vaaz ve hutbelerden tutun da, popüler nitelikli yayınlara varıncaya kadar çevresinde ilk önce bu tür rivayetlerle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla nesillerimiz, Kur'an ve sahih hadislere dayalı bir peygamber tasavvuru yerine, sahih ile uydurma rivayetlerin birbirine karıştığı bir peygamber tasavvuru ile yetişmekte, çoğu zaman da, doğru ile yanlış bilgileri birbirinden seçememektedir.

İşbu tebliğde, “eşya zıddıyla bilinir” deyişinden hareketle, uydurma rivayetlerdeki peygamber tasavvuru ele alınacak, böylece onların peygamber anlayışımızdaki etkisi ve katkısı araştırılacaktır. İlk bakışta bu başlık altında, böyle bir konunun ele alınması yadırganacaksa da, az sonra nakledeceğimiz rivayetlerden sonra, bu uydurma haberlere hiç de yabancı olmadığımız görülecektir. Bu tür rivayetlerin çıkış sebeplerine ve İslam düşüncesi ve kültüründeki etkilerine de işaret etmeyi amaçlayan bu tebliğde, yalnızca Hz. Peygamber hakkındaki tasavvurlar ele alınacak; -fark-

lı değerlendirmeler olsa bile- geçmiş alimlerimizden en az birisinin “uydurma” hükmünü verdiği ve bu hususta yazılan kitaplarda zikrettiği bazı rivayetler kullanılacaktır. Konu ile ilgili rivayetlere geçmeden önce, özellikle Hz. Peygamber hakkında bu tür haberlerin niçin üretildiğini, hangi sebep ve saiklerle uydurulduğunu tespit etmemiz faydalı olacaktır.

Hadis uydurma faaliyetinin ortaya çıkışı ile uydurma rivayetlerin yayılmasının farklı sebepleri var ise de, konumuz ile ilgili rivayetlerden hareketle burada dört temel sebepten söz edebiliriz:

1. Hz. Peygamber'i yüceltme arzusu,
2. Hz. Peygamber'e karşı sevgi ve saygı,
3. Hz. Peygamber'i istismar, onun adını kullanarak çıkar sağlama,
4. İslam düşmanlarının saptırma gayreti.

1. Hz. Peygamber'i yüceltme arzusu

Bu başlık altında, Hz. Peygamber'in üstünlüğünü, yüceliğini ispat etmek üzere ortaya atılan, onun kainatın yaratılış sebebi oluşu, nur-i Muhammedi fikri, Hz. Adem'den itibaren sulbün intikali ve diğer peygamberlerle mukayese edilmesi ele alınacaktır.

a. Kainatın yaratılış sebebi olarak takdim edilmesi

Kur'an'da açıkça ifade edildiği üzere Hz. Adem yaratılan beşerin ilki¹, Rasul-i Ekrem ise, “Hatemu'n-Nebiyin”, yani peygamberlerin sonuncusudur.² Bu Kur'ani gerçeklere rağmen, maalesef pek de geç sayılamayacak bir dönemde uydurulduğunu sandığımız çeşitli rivayetlerde Hz. Peygamber, hem ilk önce yaratılan insan, hem de, alemlerin yaratılış sebebi olarak takdim edilmiştir:

“Allah İsa'ya (a.s) şöyle vahyetti: ‘Ey İsa! Muhammed'e kendin iman et, ümmetinden de O'na yetişenlere iman etmelerini emret! Zira eğer Muhammed olmasaydı, Adem'i yaratmazdım. Eğer Muhammed olmasaydı, cenneti de cehennemi de yaratmazdım. Arşı su üzerinde yarattığımda sallanmıştı da, üzerine “La ilahe illallah, Muhammedu'r-Rasulullah” yazdım, öyle sakinledi.”³

¹ 2. Bakara 30.

² 33. Ahzab 40.

³ Hakim, en-Neysaburi, *el-Mustedrek ala's-Sahihayn*, II. 615, Beyrut-t.y., Daru'l-Ma'rife. Hakim, isnadın sahih olduğunu, ama Buhari ve Muslim'in onu rivayet etmediklerini söylemekteyse de, Zehebi *Telhis*'inde “Mevzu olduğunu sanıyorum” demektedir. Hakim'in naklettiği diğer bir rivayet ise şöyledir:

“Adem o bilinen hatayı yapınca: ‘Ya Rabbi! Muhammed hakkı için senden beni bağışlamamı istiyorum” deyince Allah: “Ey Adem! Sen Muhammed'i nasıl tanıdın? Ben onu henüz yaratmadım ki!” diye sordu. Bunun üzerine Adem: “Ya Rabbi! Sen beni elinle yaratıp, bana ruhundan üfürdüğünde, başımı kaldırıp baktığım zaman arşın sütunları üzerinde “La ilahe illallah, Muhammedu'r-Rasulullah” yazıldığını gördüm. Anladım ki, sen kendi isminin yanına ancak,

İslam kültür ve edebiyatımızda çok sık kullanılan ve hemen herkesin Arapça metniyle bildiği, kudsi hadis formunda bizzat Allah'a söyletirmiş bir rivayet daha vardır:

“(Ya Muhammed!) Sen olmasaydın, sen olmasaydın alemleri yaratmazdım.”⁴

Erken veya geç dönem herhangi bir hadis kitabında yer almayan bu rivayet, Sağani (ö. 650) başta olmak üzere birçok alime göre uydurmadır.⁵

Hız. Peygamber'in Hız. Adem'den daha önce yaratıldığı, mahlukatın yaratılış sebebi olduğu fikri ile de yetinilmemiş, henüz Hız. Adem tam olarak yaratılmamışken Rasul-i Ekrem'in peygamber olduğu kanaati de rivayetlere yansıtılmıştır:

“Adem su ile çamur arasındayken ben peygamberdim.”⁶

“Hız. Adem, su ve çamur dahi yokken ben peygamberdim.”⁷

Bu mealdeki rivayetlerde dile getirilen Hız. Peygamber'in ilk yaratılan zat oluşu fikri, Yeni Eflatuncu ve gnostik düşüncelerin etkisiyle “Allah'ın ilk yarattığı şeyler” arasında yer alan “akıl, kalem vb.” unsurlara alternatif olarak zikredilmiş olabileceği gibi⁸; Hız. Adem'den önce yaratıldığı ifade edilerek, hem yaratılış, hem de peygamberlik cihetiyle ondan daha üstün olduğu da vurgulanmış olabilir. Nitekim Pavlus'un İsa Mesih öğretisinde de buna paralel bir yaklaşım görmek mümkündür. Romalılar 8:29'da Pavlus, Oğul İsa Mesih'i “kardeşleri arasında ilk doğan”, Koloseliler 1:15'te ise “bütün yaratılışın ilk doğanı” şeklinde nitelemektedir. Pavlus'a göre Kurtarıcı İsa Mesih varlık öncesi ilahi alemde var olan (pre-existent) bir “ilk doğan”dır.⁹

b. Nur-i Muhammedi fikri

Hız. Peygamber'in, Allah'ın nurundan yaratıldığı fikrini işleyen Nur-i Muhammedi

yaratıkların en sevimsisini eklemiştir” dedi. Allah da: “Doğru söyledin ey Adem! O bana yaratıkların en sevimsisidir, bana onun hakkı için dua et! Şüphesiz seni başışladım. Eğer Muhammed olmasaydı, seni de yaratmazdım” buyurdu. Hakim, *age.*, II. 615. Hakim, bu haberin de isnadının sahih olduğunu belirtmekteyse de, Zehebi “Bilakis o uydurmadır” demektedir.

Benzer bir-iki haberi Kadi İyaz isnadsız bir şekilde verir ve Hız. Adem'in “Ebu Muhammed” diye künyelendiği bilgisini de aktarmaktan geri kalmaz. Bkz: *eş-Şifa bita'rifi Hukuki'l-Mustafa*, I. 227-8. tah. Ali Muhammed el-Becavi, Kahire-1977.

“Bana Cebrail geldi ve: ‘Ya Muhammed! Sen olmasaydın cennet yaratılmazdı. Yine Sen olmasaydın cehennem de yaratılmazdı’ -İbn Asakir'in rivayetinde ise- ‘Sen olmasaydın dünya yaratılmazdı’ dedi. Aliyyu'l-Kari, *el-Esraur'l-Merfua*, s. 288, no: 385, tah. M. b. Lutfi es-Sabbağ, Beyrut-1986, II. Baskı.

⁴ Sağani, *el-Mevduat*, s. 14, no: 78, Beyrut-1985; Aliyyu'l-Kari, *age.*, s. 288, no: 385; Acluni, *Keşfu'l-Hafa*, II. 214, no: 2123. Ahmed Kalaş neşri, Beyrut-1985, IV. Baskı.

⁵ Adı geçen eserler.

⁶ Sağani, *ed-Durru'l-Multekati Tebyini'l-Ğalat*, s. 43, no: 73. (Önceki eserleriyle birlikte)

⁷ İbn Arrak, *Tenzihu's-Şeriatil-Merfua*, I. 341. tah. A. Abdullatif, A. M. Es-Sadik, Beyrut-1981, II. baskı. İbn Teymiyye bunu mühlidlerin uydurduğunu, aslının olmadığını söylemektedir. *Mecmuu'l-Fetava*, II. 147, 237.

⁸ Geniş bilgi için bkz: *Goldziher İgnaz, Hadiste Yeni Eflatuncu ve Gnostik Unsurlar*, çev. Ömer Özsoy, AÜİFD, XXXVI. 405-420.

⁹ Bkz: Gündüz Şinasi, *Pavlus, Hristiyanlığın Mimarı*, s. 107-108, Ankara-2001.

veya Hakikat-i Muhammediyye nazariyesi, ilk defa Sehl b. Abdullah et-Tusteri'ye (ö. 283) atfedilmiş, onun izinden gidenler tarafından da geliştirildiği belirtilmiştir.¹⁰ Bu tasavvurun kaynağını ise çeşitli araştırmacılar, Hristiyan ve Yahudi tesiri, Yunan Felsefesi, Yeni Eflatuncu, Gnostik-Manikeist fikirler vb. farklı yabancı kültürlerin etkisine bağlamaktadırlar. Ancak onlar, bu anlayışın H. III. asırda ortaya çıktığı ve daha sonra özellikle mutasavvıflar arasında kabul gördüğü hususunda birleşmektedirler.¹¹

Cabir b. Abdillan'dan gelen bir rivayete göre o, bir gün Hz. Peygamber'e, Allah'ın ilk önce yarattığı şeyin ne olduğunu sormuş, o da şu cevabı vermiştir:

"Ey Cabir! Allah, her şeyden önce kendi nurundan senin peygamberinin nurunu yarattı. Sonra bu nuru, kudretiyle dilediği gibi devretti. O vakit henüz levh, kalem, cennet, cehennem, melek, sema, arz, güneş, ay, cin ve insan dahi yoktu..."¹²

"Allah beni nurundan yarattı, Ebu Bekr'i de benim nurumdan yarattı..."¹³

c. Hz. Adem'in sulbünden intikali

Yukarıdaki tasavvurların yanı sıra, bazı rivayetlerde ise, Hz. Adem'in sulbünden başlayarak, babasının sulbüne varıncaya kadar, en temiz evlilikler vasıtasıyla nesilden nesile Hz. Peygamber'in sulbünün intikal ettiği görüşü de rivayetlerde yer almaktadır.¹⁴

"İbn Abbas: 'Ey Allah'ın Rasulü! Adem cennette iken sen nerdeydin?' dedim o şöyle buyurdu: "Onun sulbünde idim. Sulbünde olduğum halde o yeryüzüne indirildi. Babam Nuh'un sulbünde gemiye bindim. Babam İbrahim'in sulbünde ateşe atıldım. Atalarımın hiçbir anne-baba zina üzere bir araya gelmedi. Sürekli olarak, temiz sulplerden, tertemiz rahimlere intikal ettim. Birbirinden ayrılan iki koldan ben daima en hayırlısı içinde oldum. Sonunda Allah benden peygamberlik misakını aldı, Tevrat'ta beni müjdeledi, İncil'de ismimi meşhur etti. Yüzümle yeryüzünü, görünüşümle semayı aydınlandı ve beni semasına yükseltti. İsimlerinden bir isim türetti: Arşın sahibi Mahmud, ben ise Muhammed oldum."¹⁵

¹⁰ Geniş bilgi için: Yıldırım Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, s. 114, Ankara-2000; Demirci Mehmet, DİA, *Hakikat-i Muhammediyye maddesi*, XV. 179-180. Demirci'nin burada verdiği bilgilere bakılırsa, bu görüşü en güzel biçimde açıklayan İbn Arabi'ye göre, Hakikat-i Muhammediyye var ve ezeli diye nitelendirilir. Ancak yine onun naklettiğine göre, "Zahir uleması, özellikle hadis uleması ve Hanbelliler, Hz. Peygamber'in bu şekilde anlaşılmasının onu ilahlaştırmak anlamına geleceğini söyleyerek bu inancı küfür ve şirk saymışlar, daha önceki ümmetlerin de peygamberleri konusundaki aşırılıkları sebebiyle sapıklığa düştüklerini iddia etmişlerdir." Bkz. *age*. XV. 180.

¹¹ Yıldırım Ahmet, *age*. s. 114-121.

¹² Leknevi, *el-Asaru'l-Merfua*, s. 42-3, tah. M. Said b. Besyuni Zeğlul, Beyrut-1984

¹³ İbn Arrak, *age*., I. 337. Onun naklettiği diğer bir rivayet ise şöyledir:

"Hz. Peygamber'in omuzları arasında, üst satırda 'La ilahe illallah', alt satırda da 'Muhammedun Rasulullah' şeklinde tıpkı ayın ondördü gecesinin aydınlığı gibi nurdan yazı yazılıydı." Bkz: *age*., I. 336.

¹⁴ Geniş bilgi için bkz: Goldziher, *agm.*, 412-419.

¹⁵ İbnü'l-Cevzi, *el-Mevduat*, I. 281, Kahire-1987. İbn Arrak, *age*., I. 321.

d. Diğer peygamberlerle mukayese ve onlardan üstün görme-gösterme düşüncesi

Hız. Peygamber hakkında uydurulan bazı rivayetlerde ise, çeşitli açılardan diğer peygamberlerle mukayese edilmiştir. Başta bazı mucizeler olmak üzere önceki peygamberlere verilmiş olan bazı özelliklerin benzerinin, hatta daha da üstününün ona da verildiği ispatlanmaya çalışılmıştır.¹⁶ Bu mukayesede ele alınan konulara bakılırsa, Hız. Peygamber, adeta önceki bazı peygamberlerle müsabakaya sokulmuş, ve sonuç itibarıyla onun her bir maddede onlardan daha efdal olduğu vurgulanmıştır. Mesela:

Medine'den kırk Yahudi, yüzüne karşı kötölemek ve tekzip etmek üzere Hız. Peygamber'e varırlar. Sırasıyla Hız. Adem, Nuh, Musa, İsa, Süleyman peygamberlerin çeşitli özellikleri sebebiyle ondan daha hayırlı olduklarını söylerler. Hız. Peygamber: "Yalan söylüyorsunuz! Aksine ben onların hepsinden daha hayırlı ve daha efdalim" dedikten sonra bazı peygamberlerle şu şekilde karşılaştırılır:

"**Adem**, babamdır ama bana ondan daha hayırlısı verildi. Müezzin sabahtan akşama kadar beş defa "Eşhedu en la ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve rasuluh" diyor da, "Ademu rasulullah" demiyor. Kıyamet günü de, Livau'l-Hamd, benim elimde olacak, Adem'in elinde değil" dedi.

"**İbrahim** Allah'ın dostu, ben ise O'nun sevgilisiyim. Siz bilir misiniz, ben niçin Muhammed diye isimlendirildim? Allah beni, Muhammed diye isimlendirdi, kendi isminden benim ismimi türetti. O Hamid'dir, ben Muhammed'im, ümmetim de Hamid'lerdir.

"Allah **Süleyman**'a şeytanları, cinleri, insanları ve rüzgarı onun emrine vermişse, bana da her yanıla dünyadan daha hayırlı olan Burak'ı verdi ki, o cennet bineklerinden bir binektir...İki gözü arasında 'La ilahe illallah, Muhammedun Rasulullah' yazılıdır" buyurdu.

Yahudiler: "Doğru söyledin ey Muhammed! Bu da Tevrat'ta yazılıdır ve Bu ondan daha çok (üstün)dür. Biz şahitlik ederiz ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Ve sen Muhammed, O'nun kulu ve rasulüsün" dediler.¹⁷

Halbuki, bilinen bir gerçektir ki, Hız. Peygamber'in hayatı boyunca müslüman olan bütün Yahudilerin sayısı, birkaçı geçmez.

Bir gün Cebrail Hız. Peygamber'e gelmiş, Yüce Allah'ın selamını söyledikten sonra ona Allah'ın şu buyruğunu iletmıştır:

"Sen Hız. Adem'in sulbünde iken Allah peygamberlerden senin misakını aldığıında, seni peygamberlerin efendisi, vasi-ni de vasilerin efendisi Ali b. Ebi Talib kıldı." İbn Arrak, *age.*, I. 340.

¹⁶ Bkz: Kadi İyaz, *Şifa*, I. 523-533.

¹⁷ İbnu'l-Cevzi, *Mevduat*, I. 285-288'den özetle. Rivayeti nakleden İbnu'l-Cevzi, "bu hadisin uydurma olduğunda şüphe etmeyiz" der.

Kudsi hadis formundaki şu uydurma rivayetler bunun en güzel örneğini teşkil eder:

“Ben **İbrahim**'i dost edinmişsem, daha önce seni sevgili edindim. **Musa** ile yerde konuşmuşsam, seninle gökte benim yanımdayken konuştum ki sema yerden daha hayırlıdır. **İsa**'yı ruhu'l-kudüs'ten yaratmışsam, senin ismini mahlukatı yaratmazdan iki bin sene evvel yarattım... Peygamber olarak ilk önce **Adem**'i seçmişsem, seni de peygamberlerin sonuncusu yaptım. 124 bin peygamber yarattım, senden daha mükerrem kimseyi yaratmadım. Benim nezdimde senden daha üstün kim olacak?!...”

“Habibim, ben **Yusuf**'un güzelliğini Kürsü'nün nurundan giydirdim. Senin yüzünün güzelliğini ise, Arş'ın nurundan giydirdim. Ey Muhammed! Senden daha güzel bir mahluk görmedim.”¹⁸

“**Hz. Süleyman** b. Davud'un mühründe 'La ilahe illallah, Muhammedun Rasulul-lah' yazısı vardı.”¹⁹

“Benim Allah ile öyle bir zamanım vardır ki, hiçbir mukarreb meleğe, gönderilmiş hiçbir peygambere izin verilmez.”²⁰

2. Hz. Peygamber'e karşı sevgi ve saygı

Burada ise, Hz. Peygamber'e duyulan aşk, sevgi ve saygı sonucu uydurulmuş, ona salavat getirme, kabrini ziyaret etme, ebeveyninin dirilmeleri ve onun gül ile temsil edilmesine dair bazı rivayetler ele alınacaktır.

a. Salavat getirmeye, kabrini ziyarete teşvik

Gerek Kur'an'da, gerekse bazı sahih hadislerde müminlerin Rasul-i Ekrem'e salavat getirmeleri istenmiştir.²¹ Müslümanlar en azından namazlarında okudukları “salli-barik” duaları ile bu talebi zevkle yerine getirmektedirler. Ancak bu konu, çok zayıf ve uydurma birçok rivayetle o kadar abartılmıştır ki, -İslam'ın ilk asırlarının aksine- Hz. Peygamber'in isminin geçtiği her defasında ona salavat getirme, şayet yazılıyorsa kısaltma dahi kullanmaksızın açık ve uzun bir şekilde “sallellahu aleyhi ve sellem” ifadesini kullanma adeta vazgeçilmez bir hal almıştır. Öyle ki, Rabbimizin ismi anıldığında “teala, azze ve celle vb.” tazim ifadeleri ihmal edilse bile, Hz. Peygamber'e salavat getirme asla ihmal edilmemiştir. Neticede elimizdeki kitapların neredeyse üç-beş satırından birini, salavat oluşturmuştur. Bu hususta, rivayet edilen uydurma hadislerin fevkalade etkili olduğu bir gerçektir.

¹⁸ Bkz: İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 288-291.

¹⁹ Ukayli, Muhammed b. Amr, *Kitabu'd-Duafai'l-Kebir*, II. 197, neşr: Abdulmu'ti Emin Kal'aci, Beyrut-t.y.

²⁰ Aliyyu'l-Kari, *age.*, s. 291-2, no: 392. Süfilerin sıkça kullandığı bir rivayettir. Geniş bilgi için bkz: Yıldırım Ahmet, *age.*, s. 79-80.

²¹ 33. *Ahzab* 56. Konu ile ilgili birçok hadis için bkz: İbn Kesir, *Muhtasarı Tefsir-i İbn Kesir*, III. 110-112, tah. M. Ali es-Sabuni, Beyrut-1401.

“Allah, gönderilen (Peygamberler)i, (meleklerden Allah'a) yakınlaşmışlara üstün kılmıştır. Yedinci semaya çıktığımda, beni nurdan bir sedirin üzerinde nurdan bir melek karşıladı. Ona selam verdim ve selamımı aldı. Bunun üzerine Allah ona şöyle vahyetti: “Benim seçtiğim peygamberim sana selam veriyor ve sen onun için ayağa kalkmıyorsun?! İzzetim ve celalim hakkı için kalkacaksın ve kıyamete kadar oturmayacaksın!”²²

“...an Ebi Vail, an Abdillah, anî'n-Nebiy, an Cibril, an Mikail, an İsrafil, anî'r-Ra-fi', anî'l-Levhi'l-Mahfuz, an'illah azze ve celle” şeklinde son derece ilginç bir isnadla gelen bir rivayet şöyledir:

“Sana kim bir gün ve gecede yüz defa salavat getirirse, ona ben bin defa salat (rahmet) eder, bin ihtiyacını gideririm ki, en kolayı cehennemden azad olmaktır.”²³

“Kim bana kabrimin başında salavat getirirse onu iştiririm. Kim de bana uzaktan salavat getirirse, Allah onu bana ulaştırmak üzere bir melek görevlendirir. Onun hem dünya işi, hem de ahireti yeterli olur. Ben de onun için şahit ve şefaathçi olurum.”²⁴

“Kulağı çınlayan, bana salevat getirsin.”²⁵

“Hz. Peygamber'e salevat getirme, köle azad etmekten daha faziletlidir.”²⁶

“Kim bana salavat getirirse bir kerre, kalmaz onun günahlarından bir zerre.”²⁷

Hac menasikinin yanı sıra, Hz. Peygamber'in kabri şerifinin ziyaret edilmesi de bazı uydurma rivayetlerle teşvik edilmiştir.

“Beyit'i hacedip de, beni ziyaret etmeyen bana cefa etmiştir.”²⁸

b. Ebeveyni ile bazı yakınlarının akıbetleri

Hz. Peygamber ile ilgili uydurma haberlerden bir kısmında da, henüz ana rahmindeyken vefat eden babası Abdullah, çocukluk yaşlarındayken kaybettiği annesi Amine ile dedesi Abdulmuttalib'in ve diğer bazı yakınlarının akıbetlerinin ne olacağı

²² İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 292.

²³ İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 302. Karşılaştır: İbn Arrak, *age.*, I. 331.

²⁴ İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 303; Bu meyanda diğer uydurmalar için bkz: Suyuti, *el-Lealiu'l-Masnu'a fi'l-Ehadisi'l-Mevzua*, I. 282-4. Beyrut-1983.

²⁵ Ukayli, *Duafa*, IV. 261; İbnu'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Munif fi's-Sahih-i ve'd-Daif*, s. 65, no: 119, tah. A. Ebu Gudde, Mısır- t.y. Rivayeti nakleden İbnu'l-Kayyim, kulak çınlaması ile ilgili bütün hadislerin uydurma olduğunu da belirtir. Krş: Aliyyu'l-Kari, s. 420.

²⁶ Aliyyu'l-Kari, s. 237, no: 268.

²⁷ Sağani, *ed-Durru'l-Multekat*, s. 11, no: 46.

²⁸ Sağani, *age.*, s. 39, no: 58. Kadi İyaz'ın *Şifa'sından* (II. 666-7) ziyaret ile ilgili hadisleri nakleden Kamil Miras, İbn Teymiyye'nin “ziyaret hususunda Rasul-i Ekrem'den bize bir şey nakledilmemiştir. Bu babda rivayet edilenler de ya zayıftır veyahut mevzudur” dediğini nakletmiş, ancak İbn Teymiyye'nin ziyarettten de nehyetmediğini ispat etmeye çalışmış ve konu ile ilgili oldukça geniş açıklamalar yapmıştır. Bkz: *Sahih-i Buhari Muhatasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, IV. 175-198. V. Baskı. Başka misaller ve değerlendirmeler için bkz: Elbani, M. Nasıruddin, *Silsiletu'l-Ehadisi'd-Daife ve'l-Mevdua*, I. 61-64, no: 45-47. Beyrut-1985, V. Baskı.

konusu ele alınmıştır. Muhtemelen Hz. Peygamber'in doğumuna ve yetişmesine vesile oldukları halde, onun risaletine yetişemedikleri için, yakınlarının da bir şekilde kurtarılmasını arzusu bu tür rivayetlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

"Bana Cebrail geldi ve: "Ey Muhammed! Allah sana selam söylüyor ve buyuru-yor ki: "Ben seni indiren sulbe, seni taşıyan rahime ve sana kefil olan kayaya ce-hennemi haram kıldım." Ben 'Ey Cebrail! Bunları bana açıkla!' deyince o: "Sulb, (ba-ban) Abdullah, rahim, (annen) Amine bint Vehb, kaya ise (deden) Abdulmuttalip ile (amcanın hanımı) Fatıma bint Esed'dir" dedi.²⁹

"Şu kimselere dirilişten sonra toz-toprak olmaları için şefaattim: Anneme, ba-bama, amcam Ebu Talib'e ve süt kardeşim İbnu's-Sa'diyye'ye."³⁰

Bazı rivayetlerde ise, ebeveyninin dirilip, kendisine iman etmelerinden söz edil-miş, hatta sırf bu konuda müstakil bir risale dahi uydurulduğu belirtilmiştir.³¹

Hz. Aişe'ye isnad edilen bir rivayete göre, Hz. Peygamber veda haccı esnasın-da Hacun Dağı'nda Hz. Aişe'nin yanına uğradığında oldukça hüznü ve ağlar bir vaziyetteyken, sonra gayet neşeli ve güler yüzlü bir şekilde tekrar gelmiş, bunun se-bebini soran eşine:

"Annem Amine'nin kabrine gittim ve Allah'tan ona hayat vermesini diledim. Allah da hayat verdi, bana iman etti ve tekrar onu geri aldı" diye cevap vermiştir.³²

Rivayeti nakleden İbnu'l-Cevzi, bu rivayetin şüphesiz uydurma olduğunu belirt-tikten sonra şu açıklamayı yapmaktadır: 'Bunu uyduran, anlayışı kıt, bilgisiz biridir. Zira onun bilgisi olsaydı, kafir olarak ölen bir kimseye, (ölüp) döndükten sonra, hat-ta can verirken iman etmesi halinde bile inanmasının kendisine bir fayda vermeye-ceğini bilirdi'. Daha sonra o, kafir olarak ölenlerle ilgili ayeti³³ ve "Babam için istiğ-far dilemek üzere Rabbimden izin istedim, fakat bana izin vermedi"³⁴ şeklindeki sa-hih hadisi zikretmekte, ardından da, hocası Ebu'l-Fadl b. Nasr'ın 'Bu hadis uydur-madır, zira Rasulullah (s)'in annesi, Hacun'da değil, Mekke ile Medine arasındaki

²⁹ İbnu'l-Cevzi, *Mevduat*, I. 283. İbnu'l-Cevzi, Abdulmuttalib'in, Hz. Peygamber sekiz yaşındayken kafir olarak öldüğünü, Abdullah'ın ise, henüz o ana rahmindeyken yine kafir olarak öldüğünü, aynı şekilde Amine'nin de henüz o altı yaşındayken öldüğünü belirttikten sonra, Fatıma bint Esed'in ise müslüman olduğunu, bey'at ettiğini ve diğer-leriyle karıştırılmaması gerektiğini hatırlatmaktadır. (Bkz: İbnu'l-Esir, İzzeddin Ebu'l-Hasen *Usdu'l-Gabe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, VII. 217, no: 7168, Kahire-1970)

³⁰ İbnu'l-Cevzi, *Mevduat*, I. 284.

³¹ Aliyyu'l-Kari, *age.*, s. 108, no: 16.

³² İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 284. Yine Hz. Aişe'ye isnad edilen başka bir rivayete göre:

"Rasulullah (s) Rabbi'nden ebeveynine hayat vermesini istemiş, Allah da onlara hayat vermiş, kendisine iman ettik-ten sonra da onların tekrar canlarını almıştır." Suyuti, *el-Leailu'l-Masnu'a*, I. 267. Daha sonra Suyuti, Suheyli'nin şöyle dediğini de nakletmektedir: "Allah her şeye kadirdir. Onun rahmeti ve kudreti hiçbir şeyden aciz değildir. Peygamberi (s) ise, O'nun fadl u kereminden dilediği ayrıcalığa fazlasıyla ehildir."

³³ 2. Bakara 217.

³⁴ Bkz: Muslim, *Cenaiz* 105, 108, I. 671; Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, II. 441. İbnu'l-Cevzi'nin naklettiği haberde "babam için" denilirken, her iki kaynaktan da "annem için" denilmektedir.

Ebva denilen yerde vefat edip orada defnedilmiştir” dediğini hatırlatmaktadır.³⁵

c. Hz. Peygamber’in teri ve gül

Öteden beri, Hz. Peygamber’e sevgi ve aşk ile dolu gönüller, o Sevgili Rasul’den söz ederken şiirlerinde, naatlarına, kasidelerinde, hatta bazı sanatçılar hilyelerde veya resimlerde onu genellikle kırmızı gül ile ifade ve temsil etmişlerdir.³⁶ Nitekim yaklaşık on yıldır kutlanmakta olan Kutlu Doğum programlarının amblemi de Rasul-i Ekrem’i sembolize eden kırmızı güldür. Bunlar sadece Rasul sevgisiyle yanıp tutuşan gönlün sesi midir, yoksa aynı aşkla kaleme sarılan edebi zevk ve estetiğin neticesi midir bilinmez. Fakat bilinen bir gerçek varsa, o da bu konuda uydurulan bazı rivayetlerin mevcudiyeti ve de etkisidir.

“Kırmızı gül, Hz. Peygamber’in terinden yaratılmıştır.”³⁷

“Kırmızı gülü koklayıp da bana salavat getirmeyen bana cefa etmiştir.”³⁸

“İsra gecesi semaya çıkarıldığımda, yeryüzüne benim terim düştü ve gül ondan yetişti. Benim kokumu koklamak isteyen, gülü koklasın.”³⁹

Hatta, kırmızı gülün kendisinden yaratıldığı mübarek terin, şişeye doldurulup parfüm olarak kullanıldığına dair uydurma rivayetlere de sahibiz.

“Bir adam gelip: ‘Ey Allah’ın Rasulü! Kızımı evlendirdim ve bana yardım etmeni istiyorum’ dedi. Hz. Peygamber: “Yanımda bir şey yok, yarın bana gel ve beraberinde ağzı geniş bir şişe ve bir ağaç dalı getir” dedi. Ertesi gün adam geldi. Hz. Peygamber’in dirseklerinden ter akmaya başladı ve şişe doldu. Sonra Hz. Peygamber: “Bunu al ve ailene emret, koku sürmek istediğinde ağaç dalını daldırsın ve onunla sürünsün” buyurdu. Ravi der ki: ‘O kız bu kokudan sürdüğü zaman Medine halkı güzel bir koku kokladı ve o ev, “güzel kokulananların evi” diye isimlendirildi.’⁴⁰

3. Hz. Peygamber’i istismar, onun adını kullanarak çıkar sağlama

Hulefa-i Raşidin devrinin sonlarına doğru ortaya çıkan ve “kussas” (hikaye anlatanlar) denilen bazı kimseler, cami ve mescitlerde oturmayı ve çevrelerinde halka teşkil eden cemaata va’z ve nasihatta bulunmayı adet haline getirmişlerdir. Ancak bunların bir kısmını, va’z ve nasihatten ziyade, halkın nazarında kazanacakları yük-

³⁵ İbnu’l-Cevzi, *age.*, I. 284. Suyuti gibi bazı alimler ise, Hz. Peygamber’in ebeveyninin canlanıp, iman etmeleri ile ilgili rivayetlerin uydurma değil, zayıf olduğunu savunmuşlardır. Hatta Suyuti’nin bu konuda “*Mesaliku’l-Hunefa fi Valideyi’l-Mustafa*” adlı müstakil bir risale telif etmiş, 1334’te Hindistan’da basılmıştır. Görüşü için bkz: *el-Lealiu’l-Mashua*, I. 266-268.

³⁶ Örnekler ve bilgi için bkz: Güngör, Zülfiyar, *Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebeviler ve Nesimi Mehmed’in Gülistan-ı Şemal’i*, s. 119-124. AÜSBE, Ankara-2000, basılmamış doktora tezi.

³⁷ Sağani, *age.*, s. 12. 55; Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 151, no: 103.

³⁸ Sağani, *age.*, s. 12. 54.

³⁹ Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 361, no: 571.

⁴⁰ İbnu’l-Cevzi, *age.*, I. 292; Suyuti, *age.*, I. 247. Benzer muhtevadaki sahih isnadlı bir rivayet için bkz: Muslim, *Fedail* 83-85, II. 1815-6.

sek mertebe ve şöhret ilgilendiriyor ve vaazlarını, kendilerini bu gayeye ulaştıracak şekilde hazırlıyorlardı. Bunlar şöhrete giden yolun, halkın dini hislerini galeyana getirmek suretiyle tutulabileceğini bildikleri için, onları coşturacak şekilde va'z ediyorlar, bazen da hazin konuşmalarla onları uzun uzun ağılatıyorlardı. İşte cami ve mescitlere musallat olan bu kussas eliyle ve sırf şöhret hırsı ile pek çok hadis uydurulmuş ve Hz. Peygamber'in adı altında halk arasında yayılmıştır.⁴¹

Geçmişte uydurulan ve bir şekilde bazı kitaplara girmeyi başaran oldukça dramatik sahneler, günümüzdeki meslektaşları tarafından sadece cami kürsülerinde değil, "Asr-ı Saadet" veya "Gözyaşı Geceleri" gibi isimlerle, hem tiyatro ve sinema sahnelerinde, hem de çeşitli radyo ve televizyon programlarında, son derece cazip ses düzeni ve efekt eşliğinde çok daha etkili bir şekilde hayatîyetini sürdürmektedir. Netice, reyting için şöhret, şöhret için gözyaşı, gözyaşı için de uydurma haberler, hala en vazgeçilmez istismar malzemeleri olmaya devam etmektedir.

Vaizlerimizin çok anlattığı ve herkes tarafından Ukkâşe kıssası olarak çok iyi bilinen uydurma haber bunun en güzel misalidir ve özetle şöyledir:

Hiz. Peygamber Nasr Suresi inince buradan ecelinin geldiğini anlamış, sahabeyi mescide toplayarak onlara bir hutbe irad etmiş ve Allah adı vererek kendilerine herhangi bir haksızlık yapmış ise derhal kısas yapmalarını istemişti. Kimse kalkmamış, O bunu üç defa tekrar talep etmiş, üçüncüsünde müslümanlar arasından **Ukkâşe** adlı yaşlı biri onun huzuruna gelerek, bir gazve dönüşü, devesinden inip onun uyluğundan öpmek üzere yanına yaklaşırken elindeki ince uzun çubukla açık olan boş böğrüne vurduğunu söylemiş, kısas uygulamak üzere Hiz. Peygamber'e karnını açtırmış, olayı dehşet içinde ağlaşarak seyreden ashabın gözleri önünde, Rasul-i Ekrem'in mübarek karnını öpmüş ve "Anam-babam sana feda olsun, sana kim kısas yapabilir ki?!" demiş, Hiz. Peygamber ise, "Ya vurmasını, yahut af etmesini" rica etmiş, o da "Kıyamet günü Allah'ın da beni affetmesini umarak seni affettim" demiştir. Bunun üzerine Hiz. Peygamber: "Cennette benim arkadaşımı görmek isteyenler bu ihtiyara baksınlar" buyurmuş, sahabe de gözleri arasından öperek Ukkâşe'yi tebrik etmişler..." Devamında, Hiz. Peygamber'in hastalanışı, Hiz. Ebu Bekr'in namaz kıldırışı, Azrail'in gelişi, Cebrail ile görüşmeler, konuşmalar, kendisini kimlerin yıkayacağı, nasıl kefenleyeceği, cenaze namazını nasıl kılacakları, kabre nasıl koyacakları, kızı Fatıma ile konuşmalar, Rasul-i Ekrem'in naşının, vasiyet ettiği gibi yıkanıp-kefenlendikten sonra, mescide konulması yer almaktadır. Rivayetin sonunda ise, "İlk önce onun cenaze namazını, arşının üzerinden Rab Teala ve tekaddes, sonra sırasıyla Cebrail, Mikail, İsrail ve grup grup diğer melekler kıldı" denilmekte, ardından da sahabenin kıldığı, sonra da kabre konulduğu anlatılmaktadır.⁴²

⁴¹ Koçyiğit, Talat, *Hadis Tarihi*, s. 159-160, Ankara-1988.

⁴² İbnü'l-Cevzi, *age.*, I. 295-301.

Hz. Peygamber'in bayılması, hastalanması ve vefatını anlatan uzunca başka bir haberde ise, ölüm konusu işlenmekte ve ilgili birçok ayet zikredilmektedir.⁴³ Burada da büyük bir ihtimal ile, halka ölüm gerçeğini anlatmaya çalışan bazı kıssacıların, vaazlarını daha etkili ve duygusal yapabilmek için Hz. Peygamber'in vefatını kullandıkları anlaşılmaktadır.

Şu rivayette de, yine onun adı kullanılarak, hanımlardan el çekip tamamen ibadetle geçirilen münzevi bir hayata teşvik etme amaçlanmış olmalıdır:

"Hz. Peygamber, vefatından iki ay önce kendisini tamamen ibadete verdi ve hanımlarından uzaklaştı da neticede erimiş kireç gibi oldu."⁴⁴

Hz. Peygamber hakkında uydurulan hadislerden bazıları da, üretilen mahsullere karşı insanların ilgisini çekmek, ürünleri pazarlamak ve bunu yaparken de Hz. Peygamber'in adını kullanmak üzere uydurulmuştur.

Muaz b. Cebel, Hz. Peygamber'e cennetten her hangi bir yemek verilip verilmediğini sorunca:

"Evet, bana herise=helva/keşkek verildi. Onu yedim ve cinsel gücüm de, nika-hım da kırk kat arttı" demiştir.⁴⁵

Ebu Hafs Ömer el-Hanefi (ö. 623), bu haberi helvacılık yapan Muhammed b. El-Haccac'ın uydurduğunu, bu konudaki rivayetlerin çoğunun ona dayandığını, sonra da başka yalancıların ondan çaldıklarını, konu ile ilgili bir cüzün tasnif edildiğini, ancak bu hususta Hz. Peygamber'den sahih bir şey gelmediğini belirtmiştir.⁴⁶

Pirincin değerini vurgulayan çeşitli rivayetlerde de, benzer bir şekilde Hz. Peygamber'in adı bazı çıkarıcılar tarafından kullanılmıştır.⁴⁷

4. İslam düşmanlarının saptırma gayreti

Kaynaklar, zındıkların, İslam akidesini ve ahlakını bozmak, İslam birliğini parçalamak, İslam'ı gülünç durumlara düşürerek alay etmek ve müslümanların inançlarında şüphe ve tereddütler meydana getirmek gibi hedefleri olduğunda birleşmektedirler. Onlardan bazılarının itiraflarına bakılırsa, zındık veya mülhid adı verilen İslam

⁴³ İbn Arrak, *age.*, I. 340.

⁴⁴ İbnü'l-Cevzi, *age.*, I. 295.

⁴⁵ Ukayli, *Duafa*, IV. 44-5. Aynı yerde, helva yiyerek, Hz. Peygamber'in gece ibadetine sırtının güçlendiğine dair rivayetler yer almaktadır. İbnü'l-Kayyim, *Menar*, s. 64, no: 111; İbn Himmatt, *et-Tenkit ve'l-İfade fi Tahriri Ehadis-i Hatimeti Sifru's-Saade*, tah. Ahmed el-Bezre, s. 137-9. Beyrut-1987.

"Cebrail'e cinsel gücümün zayıflığından şikayet ettim de bana helvayı gösterdi." Bkz: Aliyyu'l-Kari, s. 131-2, no: 59. Rivayetin kaynakları için bkz: İbn Himmatt, *age.*, s. 137-9.

"Cebrail, yemesi için Hz. Peygamber'e Allah tarafından gönderilmiş bir salkım üzüm getirmiştir." Bkz: İbnü'l-Cevzi, *age.*, I. 294-5.

⁴⁶ Bkz: *Muğni*, s. 6, 40.

⁴⁷ "Şayet pirinç, canlı olsaydı, insan olurdu, insan olsaydı adam olurdu, adam olsaydı, salih olurdu, salih olsaydı peygamber olurdu. Peygamber olsaydı, gönderilirdi. Gönderilseydi o ben olurum." "Pirinç, nefsimin geri kalanından yaratılmıştır." "Pirinç bendendir, ben de pirinçtenim." Sağani, *Mevduat*, s. 17, no: 111, 112, 114.

düşmanları binlerce hadis uydurmuş ve onları yaymaya çalışmışlardır.⁴⁸ Her ne kadar bu tür uydurma rivayetlerin birçoğu, münekkit alimler tarafından tespit edilmişse de, bazı rivayetlerin kimi kaynaklara girmeyi başardığı da bir gerçektir. İslam düşmanlarının uydurduğu rivayetlerin bir kısmında Hz. Peygamber de konu edilmiştir. Bu işin ne kadar kolay yapıldığını gösteren şu misal, İslam düşmanlarının, öncelikle inançları hedeflediğini gözler önüne sermektedir:

“Ben peygamberlerin sonuncusuyum, benden sonra hiçbir peygamber yoktur. Ancak Allah dilerse o başka!”⁴⁹

Rivayeti nakleden Cuzekani (ö. 543) ve İbnu'l-Cevzi (ö. 597), Muhammed b. Sa'id eş-Şami⁵⁰ adlı yalancının insanların kalbine şüphe sokmak için son cümleyi uydurduğunu ve zındıklık yaptığı için de Halife el-Mansur (136-158) tarafından asıldığını belirtmekte, ilk kısmın ise sahih olarak geldiğini nakletmektedir.⁵¹ Görüldüğü gibi, yapılan tahrif, sahih bir hadis metninin sonuna, sadece “illa ma şaallah”= “Ancak Allah dilerse o başka” ifadesini idrac etmek olmuştur. Böylece onlar, Hz. Peygamber'in ağzından, Allah'ın dilemesine bağlı olarak, Hatemu'l-Enbiya'nın son peygamber oluşunu adeta tartışmaya açmak istemişlerdir.

“Ölen her peygamber, kabrinde ancak kırk sabah kalır, sonra ruhu kendisine iade edilir.”⁵²

“Ben kıyamet günü Allah nezdinde, toprak altında bin yıl bırakmayacak kadar sevimliyim.”⁵³

Bazen zındıkların amaçları, İslam ile dalga geçmek, müslümanlarla alay etmektir:

Hz. Peygamber, Hayber'in fethettiği zaman, ganimetlerden hissesine düşmüş olan siyah bir merkebe ismini sormuş, o da isminin “Yezid b. Şihab” olduğunu, ecdadından atmış merkep geldiğini ve her birine bir peygamber bindiğini, bu soydan kendisinin, peygamberlerden de sadece Hz. Peygamber'in kaldığını söylemiştir...⁵⁴

İbnu'l-Cevzi bu çirkin rivayeti naklettikten sonra, “Bu uydurma bir hadistir. Allah onu uydurana lanet etsin, bununla sadece İslam'ı yaralamak ve onunla alay etmek istemiştir” demektedir. Yine onların bu amaçla uydurdıkları bir başka ilginç rivayete göre:

⁴⁸ Cihan Sadık, *Uydurma Hadislerin Doğuşu*, s. 52-55, Samsun-1996.

⁴⁹ Cuzekani, *el-Ebatil ve'l-Menakir*, I. 120-121, tah. A. Abdulcebbar el-Feravai, Hindistan -1983. Son peygamber olduğunu ifade eden sahih haberler için bkz: *age.*, I. 122-127. Ayrıca rivayetin uydurma olduğuna dair bkz: İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 279-280; İbn Arrak, *age.*, I. 321; Suyuti, *age.*, I. 264.

⁵⁰ Hakkında bilgi için bkz: Zehabi, *Mizanu'l-İtidal*, V. 7-9, tah. Ali M. el-Becavi, y.y, t.y.

⁵¹ Cuzekani, *age.*, I. 12121; İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 279-280.

⁵² İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 303.

⁵³ Sağani, *Mevduat*, s. 12, no: 56. “Yani, Nebi'nin vefatından itibaren bin seneye varmadan önce kıyamet kopar.” İzmirli, İsmail Hakkı, *Siyer-i Celile-i Nebeviyye, Mukaddimat*, s. 131, İstanbul-1996.

⁵⁴ İbnu'l-Cevzi, *age.*, I. 294

“Rasulullah (s) bir defasında fakirlerin meclisine katılmış,⁵⁵ bir musiki dinlemiş⁵⁶ ve gömleği yırtılıncaya kadar raksetmiştir.”⁵⁷

Muhtelif konularda uydurulan rivayetler

Hadis uydurmacılığının başlangıcından itibaren asırlardır çeşitli konularda pek çok sayıda hadis uydurulunca, bazı genellemeler yapmak suretiyle hangi konulardaki rivayetlerin uydurma olduğunu ele alan müstakil eserler telif edilmiştir.⁵⁸ Şimdi bu tür eserlerden yararlanarak, konumuzla ilgili birkaç maddeyi kaydedelim:

Muhammed veya Ahmed isimlerini koymanın faziletine dair bütün rivayetler,⁵⁹

Hz. Peygamber’in bazı Farsça kelimeler konuştuğuna dair rivayetler,⁶⁰

Hz. Peygamber’in dünyadan ayrılıncaya kadar sabah namazlarında kunut okuduğunu bildiren rivayetler.⁶¹

Hz. Peygamber’in doğumuyla ilgili harikuladeliği anlatan rivayetler,⁶²

Miracta Rabbi’ni gördüğüne dair rivayetler,⁶³

Hz. Peygamber’in vecde gelip, şiir okuduğuna dair rivayetler uydurmadır.⁶⁴

Hz. Peygamber’in Üveys el-Karani’ye hırkasını vasiyet etmesi ve Hz. Ömer ile Ali’nin hırkayı ona teslim etmeleri asla sabit değildir.⁶⁵

İrtihalden önce irad ettikleri –yirmi yapraktan- uzun hutbenin aslı yoktur.⁶⁶

Hz. Peygamber’in Cuhfe’de hamama girdiğine,⁶⁷ hamamları övdüğüne dair rivayetlerin aslı yoktur.⁶⁸

“Hz. Peygamber’in def-i hacetinden sonra girdim, hiçbir şey göremedim” sözünün aslı yoktur.⁶⁹

⁵⁵ İbnu’l-Kayyim, *age.*, s. 139, no: 318.

⁵⁶ Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 474.

⁵⁷ İbnu’l-Kayyim, *age.*, s. 139, no: 318; Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 474. Her ikisi de, “Böylesi bir yalanı uydurmaya cüret eden yalancıya Allah lanet etsin” demektedir.

⁵⁸ Bu konuda geniş bilgi için bkz: Yıldırım Enbiya, *Hadis Problemleri*, s. 146-7, İstanbul-1996; Uğur Mücteba, *Sahih Dışında Kalan Zayıf ve Uydurma Rivayetlere Dair İki Eser*, Diyanet İlmî Dergi, cilt: 32, sayı: 4, s. 3-24.

⁵⁹ Ebu Hafs, *age.*, s. 21; İbn Himmat, *age.*, s. 21-24; Yıldırım Enbiya, *age.*, s. 151-2. Ayrıca bkz: İbnu’l-Cevzi, *age.* I, 157; İbnu’l-Kayyim, *age.*, s. 57, 61, no: 80, 93-5.

⁶⁰ Ebu Hafs, *age.*, s. 43; İbn Himmat, *age.*, s. 158; Yıldırım Enbiya, *age.*, s. 176. Sağani, *ed-Durru’l-Multekat*, s. 5, no: 11. İlgili haberler için bkz: Ukayli, *age.*, II, 48;

⁶¹ Ebu Hafs, *age.*, s. 31-2; İbn Himmat, *age.*, s. 91-2.

⁶² Yıldırım Enbiya, *age.*, s. 149-150.

⁶³ *Age.*, s. 151.

⁶⁴ *Age.*, s. 157-9.

⁶⁵ İzmirli, *age.*, s. 123.

⁶⁶ İzmirli, *age.*, s. 125.

⁶⁷ Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 204, no: 201.

⁶⁸ İzmirli, *age.*, s. 126. İbn Hacer el-Mekki, Arapların, hamamı ancak, Onun vefatından sonra tanıdıklarını kaydeder. Bkz: Aliyyu’l-Kari, *age.*, s. 204.

⁶⁹ İzmirli, *age.*, s. 128.

İsra gecesinde enbiyaya namaz kıldırması hakkında hiçbir hadis sahih olarak varid değildir.⁷⁰

Hz. Peygamber'in duasıyla Cabir'in ölen iki oğlunun hayat bulduğuna dair anlatılan kıssanın aslı yoktur.⁷¹

"Şu üç şeyden dolayı Arabı seviniz: Ben Arab'ım, Kur'an Arapçadır, Cennet ehlinin dili de Arapça'dır"⁷² rivayeti de uydurmadır.⁷³

Bu hususta daha birçok rivayete sahip isek de, sözü fazla uzatmamak için sadece bu misallerle ve ilgili çalışmalara işaret etmekle yetiniyoruz.⁷⁴

Sonuç

Girişte belirtildiği gibi bu tebliğde, "uydurma" olduğu belirtilen birçok rivayetten örnek olarak sadece bir kısmı seçilmiştir. İlginçtir ki, konu ile ilgili kaynaklarda nakledilen bu uydurma rivayetlerin, genellikle isnad tenkidiyle tespit edildiği görülmektedir. Dolayısıyla sağlam bir isnadla uydurulmuş bazı rivayetler, sırf senedi itibarıyla uydurma olmaktan çıkmış ve en azından bazı mütesahil musanniflerin derlediği çeşitli hadis kaynaklarına girebilmiştir. Nitekim, Hakim, Beyhaki, Kadi İyaz, Suyuti gibi müelliflerin çeşitli eserlerinde bu kabilden birçok habere rastlanmaktadır. Hatta Suyuti, uydurma haberleri derlediği eserinde zikrettiği birçok mevzu haberi, Hasais adlı eserinde Hz. Peygamber'in ayrıcalıklı yönlerini göstermek üzere delil olarak kullanmakta bir beis görmemiştir. Aynı durum, İbnu'l-Cevzi için de geçerlidir.

"Suyuti'nin el-Hasais adlı eserinin girişinde zayıf ve mevzu rivayetlerin ayıklan-
dığını belirtmesine rağmen, el-Lealiu'l-Masnua fi'l-Ehadisi'l-Mevzua adlı kitabında bizzat kendisinin mevzu olduğunu söylediği rivayetlerle ilk dönem muhaddislerinin zayıf veya mevzu kabul ettiği rivayetlere yer vermesi şaşılacak bir tutumdur. Eserde, Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü gece Mekke'deki bütün hayvanların dile gelip nübüvvetini haber verdiği, sünnetli olarak doğduğu, ilk önce nur-i Muhammedi'nin yaratıldığı ve bunun alınında parladığı, gölgesinin bulunmadığı, terinin gül koktuğu, idrarının hastalara şifa verdiği, dışkısını toprağın daima örttüğü, ağaçların nübüvvetini ifade ettiği, ölüleri dirilttiği, elinin ve asasının nur saçtığı, ölülerle konuştuğu, geçmiş peygamberlere verilen bütün mucizelerin kendisine de verildiği, savaşlarda zafer kazanmak için kendi adının anılmasını telkin ettiği, kainatın onun hürmetine yaratıldığı, gökten inen bir levha üzerinde bütün peygamberlerle birlikte onun da resminin bulunduğu ve bu levhanın Bizans'lılarca saklandığı... gibi pek çok mev-

⁷⁰ İzmirli, *age.*, s. 133.

⁷¹ İzmirli, *age.*, s. 136.

⁷² Ukayli, *age.*, III. 348-9. O, "münkerdir, aslı yoktur" demektedir. İbnu'l-Cevzi, *age.*, II. 41; Suyuti, *age.*, I. 442.

⁷³ İzmirli, *age.*, s. 156. Ancak rivayeti, Sehavi, İbn Deyba' ve Acluni zayıf, Aliyyu'l-Kari ise sahih görmektedirler. Bkz: Sehavi, *el-Makasidu'l-Hasene*, s. 22-3, no: 30, Kahire-1375; İbn Deyba', *Temyizu't-Tayyib*, s. 25, no: 34, tah. M. Osman el-Hışt, Kahire-1985; Acluni, *Keşfu'l-Hafa*, I. 55-57; Aliyyu'l-Kari, *age.*, s. 273-4, no: 358.

⁷⁴ Birçok örnek için bkz: İzmirli, *age.*, s. 115-156; Yıldırım Enbiya, *age.*, s. 145-214.

zu rivayet nakledilmiştir.”⁷⁵

Oysa, asılsız olan bu rivayetler, öncelikle metin tenkidine tabi tutularak değerlendirilmeliydi. Kur'an'a, sünnete, sahih hadislere, sirete, akl-ı selime, tarihi vakıalara aykırı olan bu haberlerin, isnadı ne olursa olsun, metni itibarıyla elekten geçirilmesi gerekirdi.

Ne yazık ki, isnadı itibarıyla zayıf, hasen veya sahih gibi değerlendirmelerle hadis kaynaklarına giren, ama metni itibarıyla uydurma olması muhtemel birçok rivayet mevcuttur. Bazı alimlerin bu tür rivayetleri kabullerinde şu hususların etkili olduğunu düşünmekteyiz:

1. Diğer peygamberler için mümkün olan harikuladeliğin, Hz. Peygamber'e de verilmesinin imkan dahilinde görülmesi,
2. Hadis uydurma olsa bile, manasının sahih olduğu kanaati,
3. Benzer muhtevanın sahih/hasen veya zayıf rivayetlerde de bulunması,
4. Amellere teşvik konusunda zayıf hadislerin zikredilmesinin caiz görülmesi,
5. Selef ulemadan bazılarının bu tür rivayetleri kitaplarında zikretmiş olmaları.

Menakıb, Delail, Şemail, Hasais, Hilye, Tarih ve Siyer gibi çeşitli konularda ele alınan bu tür kaynaklarda, uydurma pek çok rivayet bulunmaktadır. Edebiyatçılar, tasavvufçular, çeşitli sanatçılar ve hatta ilmi ehliyeti olmaksızın kitaplar telif etmeye kalkışanlar tarafından en çok kullanılan rivayetler maalesef uydurmalar olmuştur. Bu uydurma haberler, vaizler ve kimi yazarlar tarafından öteden beri, doğru bilgilermişçesine devamlı aktarılagelmiş, nesilden nesile şöhret, hatta tevatür kazanmıştır.

Hz. Peygamber'in irtihalinden bir-iki asır sonra ortaya çıkmaya başlayan bu rivayetler sayesinde Kur'an'ın şiddetle reddettiği "cahili peygamber tasavvuru" neredeyse yeniden hayat bulmuş, kısaca "**beşer-rasul**" diye ifade edilen Kur'an'a dayalı peygamber tasavvuru adeta bu uydurma rivayetlerin gölgesinde kalmıştır. Artık ilerleyen asırlarda, Kur'an'a ve Hz. Peygamber'in aksi yöndeki uyarılarına rağmen, ister yüceltme, isterse saptırma gayesiyle ortaya atılsın, Hz. Peygamber'in, ilk yaratılan ve kainatın yaratılış sebebi olan, nurdan bir varlık olduğu şeklinde bazı kozmolojik tasavvurlar geliştirilebilmiştir. Söz konusu tasavvurlar günümüze kadar İslam aleminin dört bir tarafında yüzlerce esere konu olmuş, hatta asırlardır gittikçe çoğalarak daha teferruatlı nice yeni hadislerin uydurulmasını, oldukça ilginç tasavvurların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.⁷⁶

Başlangıçta hasret ve muhabbetin verdiği bir dürtüyle ortaya çıkan, daha sonra

⁷⁵ Yavuz, Yusuf Şevki, DİA, *el-Hasaisu'l-Kubra maddesi*, XVI. 277. Suyuti'nin bu gelişmesine İbnu'l-Arakk da sık sık değinmekte ve onu eleştirmektedir.

⁷⁶ Nisbeten geç dönemlere ve farklı bölgelere ait şu çalışmalar, yukarıdaki iddayı ispat için yeterlidir: Özafşar, M. Emin, *Aziz Mahmud Hüdayi Örneğinde Suffilerin Varlık ve Tarih Tasavvuru*, İslamiyat, cilt: 2, sayı: 3, yıl: 1999, s. 185- 195;

müslümanlarla gayr-i müslimler arasında yapılan peygamberlik hakkındaki tartışmalara dayalı dış etkenlerle beslenen bu telakkiler, Hz. Peygamber'in nübüvvetini vahyin indirildiği tarih ile başlatmak yerine, onun doğumundan itibaren başlatmayı, risalet öncesinde de yüzlerce alametin (beşair) görüldüğünü ispatlamayı amaçlamıştır. Siret kitaplarının ilk sayfalarını dolduran rivayetlere göre, sadece doğumu esnasında, hem gökte, hem de yerde olağan üstü hareketler olmuş, yıldızlar doğmuş, yıldızlar kaymış, Kisra'nın sarayının şerefeleri yıkılmış, İranlıların bin yıllık ateşgedeleri sönmüş, Save Gölü'nün suyu çekilmiş, Semave Vadisi'ni su basmıştır...⁷⁷ Asırlardır tarih geleneğimiz ve tarihçilerimiz, doğruluklarını hiç tartışmadan, bunları en sahih bilgilermiş gibi sıralamış ve çocuklarımızın Rasul-i Ekrem hakkında öğrendiği ilk bilgiler bunlar olmuştur. Yine benzer rivayetlerde Hz. Peygamber, canlı-cansız her şey ve herkesle konuşan, -kendisi hariç- yerli yabancı birçokları tarafından peygamber olduğu/olacağı anlaşılan, olağanüstü birçok haliyle diğer insanlardan ayrıcalıkları bulunan bir şahsiyet olarak takdim edilmiştir.

Hz. Peygamber'i yüceltme arzusu, sadece onun fizyonomisi ve dış çevresi ile de sınırlı kalmamıştır. Gelişen bu tasavvurlar neticesinde Hz. Peygamber'e, hem öncükilerin hem de sonrakilerin ilminin tafsili bir şekilde verildiği, geçmiş ve gelecek her şeyin külli ve cüzi ilminin ona lutfedildiği bile iddia edilmiştir. Buna göre ihata bakımından onun ilmi ile Rabbi'nin ilmi arasındaki tek fark, Allah'ın ilminin başkasının öğretmesi olmaksızın, zatıyla ezeli oluşu; Hz. Peygamber'in ilminin ise Rabbi'nin talimiyle gerçekleşmesidir.⁷⁸ Bu aşırı iddialar, tenkitçi alimler tarafından oldukça başarılı bir şekilde eleştirilmişse de,⁷⁹ günümüze kadar hemen her asırda bu düşünceleri paylaşanlar, onun geçmişte ve gelecekte vuku bulan/bulacak herşeyi bildiğine inanlar da eksik olmamıştır.⁸⁰

Başta, onun "rahmeten li'l-alemin", "hatemu'n-nebiyyin", "usve-i hasene" ve "huluk-i azim" sahibi oluşu, kendisine Kur'an gibi eşsiz bir mucize verilmesi olmak üzere; yirmi üç yıl gibi kısa bir sürede, tamamen tabii şartlar dahilinde yürüttüğü mücadeleyle elde ettiği dini, ictimai ve siyasi başarılar, içinde yaşadığı cahiliyye toplumundan, Medeni bir toplum gerçekleştirebilmesi, Yesrib'i Medine'ye, İslam'ı muazam bir medeniyete dönüştürebilmesi, Hz. Peygamber'in üstünlüğünü veya ayrıcalığını göstermek için yeterli değil midir? Rasul-i Ekrem'in bu yönünü, sözünü ettiğimiz ve kısaca "Sünnet" dediğimiz "medeniyet bir toplum gerçekleştirme projesi"nde aramak yerine; asılsız rivayetlere dayanarak, onu ilk varlık olarak takdim etme, di-

Ünal İsmail Hakkı, *Bir Tasavvuf Şairi Ahmedî'nin Hadis Kültürü*, İslamiyat, cilt: 2, sayı: 3, yıl: 1999, s. 197-207; Erşahin Seyfettin, *Türklerin Hz. Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kısas-ı Enbiyalar, Kısas-ı Rabguzi Örneği*, Diyanet İlmî Dergi, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s) Özel Sayı, s. 197-224. Ankara-2000; Kavas Ahmet, *Afrika'da Mevlid Uygulamaları*, ag dergi, s. 559-574.

⁷⁷ Bkz: Köksal Asım, *İslam Tarihi*, II. 7-12. İstanbul-1987.

⁷⁸ Leknevi, *age.*, s. 38.

⁷⁹ Bkz: İbnü'l-Kayyim, *age.*, 80-84; Aliyyu'l-Kari, *age.*, s. 431-435. Erul, Bünyamin, *Harput'lu Abdulhamit Efendi ve Hz. Peygamber'in Bilgisine Dair Bir Risalesi*, (yayınlanmamış makale)

⁸⁰ Harput'lu Abdulhamit Efendi, *Safvetü Efkarı'l-Ulema fi İsbati İlmî Nebiyyina bi'l-Esma*, İstanbul-1899.

ğer peygamberlerle mucize yarışına sokma, ona karşı gösterilmesi gereken sevgi ve saygıyı, çeşitli ritüellere indirgeme; ayrıcalığını, saç ve sakalının telinde, teninde, terinde vb. arama, hem onun gönderiliş sebebine, hem de Kur'an'ın teklif ettiği "beşer-rasul" anlayışına aykırıdır.

Netice olarak, hedef kitlesi kim olursa olsun, alan ve branş ne olursa olsun, Hz. Peygamber hakkında yapılan bütün çalışmalarda, konuşmalarda uydurma haberlerden kesinlikle sakınılmalıdır. Zira, Hz. Peygamber'i daha doğru bir şekilde tanıyıp, yeni nesillere tanıtmak istiyorsak, öncelikle ve ivedilikle asırlardır nakledilen bu asılsız, uydurma haberlerin terk edilmesi şarttır. "Alemlere rahmet olarak gönderilen" Rasul-i Ekrem hakkında uydurulan bu tür uydurma haberler, onun şan ve şerefine hiçbir katkıda bulunmadığı ve bulunmayacağı gibi, onların tamamen terk edilmesi halinde de, her hangi bir eksikliğe sebep olmayacaktır. Kanaatimizce, Rasul-i Ekrem'i tanıma ve tanıtmada, Yüce Kur'an'ın ve bizzat Hz. Peygamber'in sahih hadislerinde verdiği bilgiler yeterlidir ve onlarla yetinilmelidir.

Diğer taraftan uydurma rivayetlerin bizim için tek bir faydası ise, ortaya çıktıkları bölge ve dönemlerin telakkilerini, tasavvurlarını göstermeleridir. Dolayısıyla bu tür rivayetlerden hareketle, uydurma haberler üzerine yapılacak derinlemesine çalışmalar sonucu, mesela konumuz olan peygamber tasavvurundaki değişim, bu tür fikirlerin gün yüzüne çıktığı zaman ve mekanlar tespit edilebilir, her bir fikrin ardındaki asıl saikler daha net bir biçimde ortaya konulabilir. Hangi tasavvurların, nerede ve ne zaman ortaya çıktığı ve daha çok hangi kesimlerde rağbet görüp yayıldığı, asırlar ilerledikçe bu tasavvurlardaki değişim ve gelişim gibi konular, uydurma hadisler konusunun çeşitli açılardan yeniden çalışılmasını gerektirmekte ve bu sahada gayretli araştırmacıları beklemektedir.

Rahmetle yoğurulmuş rehberliğine olan ihtiyacımızın çok daha arttığı şu günlerde, Sevgili peygamberimizi, milenyum nesillerine, kısa zamanda en doğru ve kendilerine en yakın bir şekilde tanıtılabilmemiz temennilerimle, saygılar sunarım.